

СЕКЦЫЯ «РАЗВІЦЦЁ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ ВА ЁМОВАХ ІНФАРМАТЫЗАЦЫІ ГРАМАДСТВА»

ДА ПЫТАННЯ ФУНКЦЫЯНАВАННЯ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ Ў КІНАМАСТАЦТВЕ

Пракаповіч В.Ю.

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт інфарматыкі і радыёэлектронікі
г. Мінск, Рэспубліка Беларусь

Даліра Т.П. – ст. выкладчык

Раскрываюцца паняцці мовы, кінамастацтва, кінастужкі. Вылучаецца спецыфіка ўжывання беларускай мовы ў асобных жанрах кінаіндустрыі. Звяртаецца увага на ролю нацыянальнай мовы ў вырашэнні задач нацыянальнай культуры.

Мова – гэта сістэма разнастайных адзінак, з дапамогай якіх выражаюцца думкі, пачуцці, волевыяўленне людзей. Як важнейшы элемент культуры мова з'яўляецца неад'емным атрыбутам, які вызначае прыналежнасць чалавека да канкрэтнага народа, і такім чынам выступае як магутны фактар фарміравання нацыянальнай свядомасці [1]. Мова мае сутнасць ўплыў на этычныя, эстэтычныя аспекты нашага жыцця. Яна адлюстроўвае і фармулюе нашы думкі, патрэбы і ўзаемадзеянне з іншымі людзьмі.

Сёння грамадства любой краіны свету не можа ўявіць сваё іонаванне без кінафільмаў, што пацвярджае факт іх сусветнай пашыранасці і папулярнасці. Кінамастацтва – род мастацтва, творы якога ствараюцца з дапамогай кіназдымкі рэальных, адмыслова інсцэніраваных ці ўзноўленых сродкамі мультыплікацыі падзей. У кінамастацтве сінтэзуюцца эстэтычныя ўласцівасці літаратуры, тэатра, выяўленчага мастацтва і музыкі на аснове толькі яму ўласцівых выразных сродкаў, з якіх галоўныя – фатаграфічныя прырода кінавыявы і мантаж [2].

У сучасным свеце кінематограф займае адно з цэнтральных месцаў масавай культуры. Відавочна, што прадуктам кінамастацтва з'яўляецца кінастужка. Стужка – сукупнасць фатаграфічных выяў (кадраў), паслядоўна размешчаных на кінаплёнцы, злучаных адным сюжэтам і прызначаных для прайгравання на экране. Асноўная мэта фільма – паўплываць на светапогляд гледача, адкрыць для яго штосьці новае, прымусіць задумацца наконт пытанняў іонасці жыцця ў прасторы і часе.

Трэба адзначыць, што кінастужкі перакладаюцца на розныя мовы свету па-за залежнасцю ад прыхільнасці краіны-радзімы фільма. Адным з найбольш яркіх прыкладаў гэтага працэсу можна назваць фільм 1997 года «Тытанік», які быў перакладзены афіцыйна на 4 мовы і неафіцыйна больш чым на 50 моў свету. Пераклад стужак на розныя мовы ажыццяўляецца па шматлікіх прычынах: прыцягненне шырокай аўдыторыі, распаўсюджванне культурных каштоўнасцей асобных дзяржаў, атрыманне большага прыбытку пасля стварэння і публікацыі фільма, вывучэнне моў праз прагляд кінастужкі.

У наш час найбольш распаўсюджанымі з'яўляюцца наступныя віды перакладу кінастужак; прафесійны дубляж і пераклад з дапамогай субтытраў [3]. Вялікая колькасць фільмаў перакладзеная на беларускую мову (найбольш папулярныя прыклады: "Гэта цудоўнае жыццё", "Знесеныя ветрам", "Пяты элемент"), што падкрэслівае значнасць беларускай мовы ў сусветнай кінаіндустрыі.

Асаблівасцю перакладу фільмаў на беларускую мову з'яўляецца разгалінаванасць тыпаў моўнага выкарыстання: поўны пераклад кінастужкі або частковы (выкарыстанне беларускай мовы ў асобных сцэнах). У працы мы будзем разглядаць толькі фільмы з поўным перакладам.

Яшчэ адной важнай рысай перакладу фільмаў на беларускую мову з'яўляецца жанравая разнастайнасць. Прыклады жанраў і кінастужкі адпаведныя ім:

- Біяграфія – "Зялёная кніга", "Жалезная ледзі", "1+1";
- Дакументальны фільм - "Зямля. Адзін дзівосны дзень", "Князь астрожскі і яго раць", "Мяжа нарвілішак", "Вобраз героя. Тадэвуш Касцюшка";
- Прыгодніцкі фільм – "Аскеляд і замак Сур'я-Мур'я", "Рабінзон Круза", "Галодныя гульні", "Зорная брама", трылогія "Хобіт";
- Гістарычны фільм – "Афэлія", "Знесеныя ветрам";
- Фэнтэзі – "Падынган 2", "Вартавыя легендаў", "Сабакі ідуць на нябёсы", "Астэрыкс на Алімпійскіх гульнях";
- Камедыя – "Сарваць куш", "Вучань Святога Мікалая", "Зора", "Аднойчы ў Токія";
- Драма – "Боскія даспехі", "Пачні зноў", "Востраў праклятых", "Мільянер з трушчоб";
- Баевік – "Зора", "Дзеці шпіёнаў", "Апошні герой", "Каўбой Бібол";
- Анімацыйны фільм – "Як Несцерка гаршчкі прадаваў", "Прыгоды Санта-Клауса", "Прыбярэ развітальную раніцу кветкамі абяцанняў" [4].

Неабходна падкрэсліць уклад беларускіх стваральнікаў фільмаў ды мультфільмаў: вялікая частка стужак на беларускай мове была створана менавіта ў Беларусі. Развіццё стужак на нацыянальнай мове працягваецца і сёння. Сучасны этап развіцця індустрыі кіно вызначаюць Дзяржаўная праграма "Культура Беларусі" на 2021-2025 гады і Указ Прэзідэнта "Пра развіццё кінематаграфіі".

Безумоўна, праз кінастужкі ідзе навучанне людзей новым мовам. Праз прызму фільмаў чалавек разглядае, пазнае, усведамляе культуру і звычаі іншых краін. Кінастужка – люстэрка дзяржавы. Такой жа выявай развіваецца беларуская мова. І нават цяпер, калі яна ўлучаецца ў сусветную культуру кінамастацтва, мы расказваем свету пра сябе і сваю радзіму.

Вядома, што за апошнія 50 гадоў сфарміраваўся выключна высокі сацыяльна-эканамічны статус сферы культуры. Шмат у чым дзякуючы гэтаму ў сярэднявечнай стратэгіі ЮНЕСКА на 2014—2021 гг. адзначана: «Адной з сіл, якія садзейнічаюць устойліваму развіццю, міру і эканамічнаму прагрэсу, усё часцей прызнаецца культура. У сваіх шматгранных праламленнях яна аб'ядноўвае грамадствы і нацыі [5].

Грамадскае развіццё, якое набывае спецыфічныя рысы ва ўмовах глабалізацыі ўсё больш актыўна ўключае ў сваю структуру такі фактар, як міжкультурныя камунікацыі. Культура з'яўляецца найважнейшым каналам фарміравання асобы. Куды рухаецца грамадства, туды ідзе і культура. У сучасным беларускім грамадстве культура разглядаецца як адна з галін, якія фарміруюць чалавечы капітал і ўдасканальваюць яго якасць. Асноўнай мэтай культуры з'яўляецца павышэнне яе ролі ў сацыяльна-эканамічным развіцці краіны, фарміраванне духоўнасці чалавека ў адпаведнасці з гістарычнымі, сацыяльнымі, культурнымі і нацыянальнымі каштоўнасцямі асобнага народа і сусветнай цывілізацыі. У якасці найважнейшых задач вылучаюцца наступныя:

- захаванне культурнай спадчыны беларускага народа;
- фарміраванне адзінай культурна-інфармацыйнай прасторы;
- інтэграцыя беларускай культуры ў сусветны культурны працэс;
- фарміраванне пазітыўнага культурнага іміджу Беларусі ўнутры краіны і за мяжой;
- удасканаленне навуковага забеспячэння развіцця сферы культуры, што рэалізуецца праз стварэнне навуковых цэнтраў культуралагічнай накіраванасці, удасканаленне сістэмы падрыхтоўкі кадраў у сферы мастацтвазнаўства, культуралогіі і міжкультурных камунікацый, правядзенне сацыялагічнага маніторынгу развіцця сацыяльна-культурных працэсаў і інш [5].

Хочацца сцвердзіць той факт, што нацыянальная мова — мова, якая з'яўляецца сродкам зносін пэўнай нацыі. Паўнаважнае жыццё любога суверэннага народа не ўяўляецца без глыбокага асэнсавання ім важнасці сваёй нацыянальнай ідэі. Натуральна, найбольшую ролю нацыянальная ідэя адыгрывае тады, калі праўдзіва ўлічвае карэнныя інтарэсы народа, у належнай ступені даступныя яго разуменню. Паслядоўная рэалізацыя нацыянальнай ідэі павінна гарантаваць народу дзяржаўны суверэнітэт, захаванне, узбагачэнне патэнцыялу духоўнага жыцця і іншае [6]. Развіццё кінамастацтва на беларускай мове стварае адметную нацыянальную культуру, што ўздзейнічае на чалавека і фарміруе прагу да захавання нацыянальных багаццяў, што ствараюцца беларусамі.

Спіс выкарыстаных крыніц:

1. Беларуская фанетычная школа: пераемнасць і перспектывы [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/belaruskaya-fanetychnaya-shkola-peraemnasts-i-perspektyvy>– Дата доступу: 15.02.2024.
2. Киноискусство [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <https://474.slovaronline.com/21357-%D0%BA%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%B8%D1%81%D0%BA%D1%83%D1%81%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE>– Дата доступу: 15.02.2024.
3. особенности перевода кинофильмов [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-perevoda-kinofilmov/viewer> – Дата доступу: 15.02.2024.
4. Все фильмы VOKA [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: https://voka.tv/ru-RU/catalog-v2/movies-v2?quick_filter_ids_include=belorusskie– Дата доступу: 15.02.2024.
5. Эканоміка і менеджмент у сферы культуры [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <http://repository.buk.by:8080/bitstream/handle/123456789/16259/ENkanom%D1%96ka%20%D1%96%20menedzhment%20u%20sfery%20kul%27tury.pdf?sequence=1&isAllowed=y> – Дата доступу: 15.02.2024.
6. Беларуская нацыянальная ідэя [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: https://pawet.net/library/history/bel_history/lych/8/%D0%B1%D0%B5%D0%BB%D0%B0%D1%80%D1%83%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%8F_%D0%BD%D0%B0%D1%86%D1%8B%D1%8F%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%D1%8F_%D1%96%D0%B4%D1%8D%D1%8F.html – Дата доступу: 15.02.2024.